

Список використаних джерел:

1. Словарь украинского языка в 11 томах. т. 7, 1976. С. 422.
2. Оцінка потреб дитини та її сім'ї / За аг. ред. І. Д. Зверевої; Авт. І. Д. Зверева, З. П. Кияниця, О. В. Кузьмінський, Ж. В. Петрович, І. Саммон. К.: Держспецслужба, 2007. 144 с.
3. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>

Ключові слова: інтерес, потреби, діти, правовий інтерес дитини, сімейне право.
Key words: interest, needs, children, legal interest of the child, family law.

ГОНЧАРЕНКО ВЛАДИСЛАВА ОЛЕКСАНДРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного права, кандидат юридичних наук, доцент*

ВИЗНАЧЕННЯ МОМЕНТУ ПЕРЕХОДУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ЗА ДОГОВОРОМ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ

Серед юридичних фактів, з якими закон пов'язує виникнення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків, найбільш поширеними є правочини. З підстав, встановлених законом, правочини можуть бути недійсними або визнаватися такими за рішенням суду. Відповідно до абз. 2 п. 1 ст. 216 Цивільного кодексу України [1] (далі – ЦК України) у разі недійсності правочину кожна із сторін зобов'язана повернути другій стороні у натурі все, що вона одержала на виконання цього правочину, а в разі неможливості такого повернення, зокрема тоді, коли одержане полягає у користуванні майном, виконаній роботі, наданій послугі, – відшкодувати вартість того, що одержано, за цінами, які існують на момент відшкодування. Однак, не дивлячись на прозорість даного правила, в практиці судів України часто зустрічаються випадки невірних вирішення спорів про застосування наслідків недійсних правочинів, на виконання яких передавалося майно (наприклад, під час розгляду спорів про застосування наслідків недійсного установчого договору, на підставі якого передавалося майно (внесок) до статутного капіталу господарського товариства). Така ситуація обумовлена тим, що під час вирішення судових спорів неправильно визначається правова природа передачі майна та невірно встановлюється момент переходу права власності за договором.

Згідно ч. 1 ст. 334 ЦК України право власності у набувача майна за договором виникає з моменту передання майна, якщо інше не встановлено договором або законом. Зазначене свідчить про обрання в Україні системи диспозитивної, а не імперативної традиції (передачі майна).

В Україні продовжує діяти встановлений ще за радянських часів поділ договорів на реальні та консенсуальні. З одного боку такий підхід є застарілим і його використання було викликано знищенням радянською владою поділу майна на рухомі та нерухомі речі, а з іншого боку – ця класифікація успішно продовжує виконувати свою функцію з деякими зауваженнями. Такий поділ договорів не є актуальним лише стосовно нерухомого майна, оскільки відповідно до ч. 4 ст. 344 ЦК України права на нерухоме майно, які підлягають державній реєстрації, виникають з дня такої реєстрації відповідно до закону. Тому стосовно нерухомого майна передача речі чи укладення договору не викликають виникнення, зміни чи припинення речових прав на нерухоме майно.

В реальних договорах передача виступає в якості обов'язкової передумови укладання договору та одночасно виконує дві функції – зобов'язальну та речову (відповідно укладання договору та перехід права власності). Тому традент (особа, яка передає майно) повинен бути власником майна вже на момент укладання договору.

В консенсуальних договорах передача є одним з етапів виконання вже укладеного договору, а її зобов'язальна та речова функції можуть як співпадати, так і ні. Передача завжди створює речовий ефект, оскільки переносить на контрагента право володіння. Що стосується консенсуальних договорів, спрямованих на відчуження майна, вона забезпечує також перехід права власності, хоча відповідно до закону чи умов договору перехід права власності може відбуватися як до передачі майна, так і вже після того, як вона відбулася. З цього можна зробити важливий висновок, що традент повинен мати право власності на річ на момент, коли відповідно до закону чи договору право власності переходить до набувача. Це означає, що традент може й не бути власником майна на момент укладання консенсуального договору.

Право власності переходить на підставі юридичних фактів, з якими закон пов'язує виникнення у певної особи права власності. Підставою переходу права власності за консенсуальним договором є сам консенсуальний договір.

Труднощі виникають під час визначення підстави переходу права власності за реальним договором. Дії, спрямовані на передачу предмету договору, окремо від правочину, на виконання якого вони здійснюються, не опосередковують перехід права власності. Тому, можна зробити висновок, що підставою переходу права власності за реальним договором є як сам реальний договір, так і акт передачі майна у їхній сукупності.

За концепцією зобов'язального відчужуваного договору (купівлі-продажу, міни та ін.) в ЦК України перехід права власності пов'язується не з окремим речовим правочином, а з самим фактом передачі речі. Отже, цивільним правом України не сприйнята конструкція, як його часто називають у літературі, абстрактного речового договору передачі речі на виконання основного договору, яка закріплена у Німецькому цивільному кодексі [2] 1896 р. (Bürgerliches Gesetzbuch, далі – BGB).

У німецькому праві існує розмежування зобов'язального договору про відчуження речі та правочину на його виконання з метою перенесення права власності на річ. Тому договір є каузальним правочином, з якого виникають зобов'язальні права та обов'язки, а перехід права власності на річ відбувається за окремим речовим правочином. При цьому важливо зазначити, що цивільне законодавство Німеччини не містить вимог до форми такого речового правочину і зазвичай положення про перехід права власності містяться у самому договірному зобов'язанні. Додатково абз. 1 § 854 BGB містить вимогу про фактичну передачу речі з метою перенесення володіння до набувача за договором (Realakt). Таким чином, речовий правочин (Einigung) є абстрактною, акцесорною угодою, спрямованою на виконання договірного зобов'язання.

Практичне значення такого характеру речового правочину означає те, що недійсність договору про відчуження речі не впливає на дійсність речового правочину та право власності набувача за договором за умови, якщо сторони мали намір передати право власності (*animus transferendi*) та намір набутти право власності (*acquirendi dominii*). Зазначене є безумовно позитивним винаходом німецького законодавця, що усуває можливість віндикації речі у майбутньому у добросовісного її набувача у зв'язку із визнанням договору відчуження речі недійсним.

Однак, на відміну від німецького права, де абстрактність речового правочину означає те, що дійсність цього договору не ставиться у залежність від дійсності чи недійсності основного договору, за ЦК України недійсність договору, на підставі якого відбувалася передача майна, покладає на кожну із сторін обов'язок повернути іншій все отримане за договором (реституція). Такий стан речей значно впливає на забезпечення стабільності цивільного обороту.

Також, слід зазначити, що за німецьким правом стосовно нерухомого майна речовий правочин про фактичну передачу речі не викликає переходу права власності без внесення на підставі абз. 1 § 873 BGB відповідного запису до земельної книги (Grundbuch). З цієї причини правочин щодо передачі права власності на нерухоме майно має спеціальну назву «*die Auflassung*» та вимоги до змісту, порядку та форми його укладання, недодержання яких призводить до його недійсності (§ 925 BGB). Тому за німецьким правом речовий правочин про передачу майна виконує свою функцію лише стосовно рухомого майна та майнових прав.

Правильне визначення моменту набуття особою права власності на річ за договором має важливе теоретичне і практичне значення. З цього моменту власник набуває право на захист набутої власності передбаченими законом способами, отримує можливість здійснювати правомочності власника щодо володіння, користування та розпорядження майном, на нього переходить тягар власності і ризик випадкової загибелі або пошкодження майна.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. Офіційний вісник України. 2003. № 11. Ст. 461. С. 7.
2. BGB. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/

Ключові слова: момент переходу права власності, договір, передача речі, прийняття речі, законодавство України, німецьке право.

Key words: moment of transfer of ownership, contract, transfer of property, acceptance of property, legislation of Ukraine, German law.

ДЕНИСЯК НАТАЛЯ МИКОЛАЇВНА

*Міжнародний гуманітарний університет,
доцент кафедри цивільного та господарського права та процесу,
кандидат юридичних наук, доцент*

ПРОЦЕДУРА ВЧИНЕННЯ НОТАРІУСОМ НОТАРІАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ В УКРАЇНІ

Стаття 1 Конституції України закріплює, що Україна є суверенною, незалежною, демократичною, соціальною та правовою державою [1]. Одним із пріоритетів сучасної правової держави є створення стабільної системи захисту та охорони прав та інтересів фізичних та юридичних осіб. Дієвість такої системи полягає у здійсненні правового регулювання суспільних відносин, у функціонуванні багатьох правових інститутів та правових форм, до яких належить і нотаріат.

В Україні правовою підставою існування інституту нотаріату є Конституція України, Закон України «Про нотаріат», інші законодавчі акти України (ст. 2 Закону України «Про нотаріат») [2]. Відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про нотаріат»: нотаріат в Україні – це система органів і посадових осіб, на які покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені цим Законом, з метою надання їм юридичної вірогідності [2].

У випадках, передбачених нормами цивільного законодавства, нотаріальні дії виступають як юридичні факти цивільного права та мають конститутивне значення для майнових правовідносин. Ця обставина дозволяє розглядати нотаріальну діяльність як специфічну форму захисту й охорони прав та інтересів суб'єктів цивільних правовідносин.

Необхідно висвітлити значення поняття «нотаріальне провадження». Зазначимо, що визначення даного поняття у юридичній науці є дискусійним, зокрема, в наукових джерелах зустрічаються отождествлення понять «нотаріальне провадження» і «нотаріальний процес».